

REISZ T. CSABA

*A felmérési tisztviselők kérvénye magasabb rangosztályba sorolásukról (1892)**

Törvényjavaslat a tisztviselők fizetéséről

Az 1892. február 18-ára összehívott országgyűlés egyik első teendője volt, hogy az állami tisztviselők, altisztek és szolgák illetményének átfogó rendezésére törvényt alkossanak. Wekerle Sándor pénzügyminiszter (1889–1895) február 27-én nyújtotta be a törvényjavaslatot.¹

A miniszteri indoklás szerint a Mária Terézia uralkodása alatt megállapított 12 napidíj- vagy rangosztályba sorolás az idők múlásával már nem felelt meg az igényeknek: vagy az illetmény volt túl alacsony a besoroláshoz kapcsolódó feladat- és hatáskörhöz viszonyítva, vagy éppen magas illetmény járt az alacsonyabb ranghoz. Az állami alkalmazottak illetményének rendezésére nem került sor, és bár 1871-ben volt egy általánosabb jellegű fizetésemelés, de az átfogó szabályozásra még csak kísérlet sem történt. A részleges szabályozás miatt ugyanabba a napidíjosztályba sorolt állások között igen nagy eltérés mutatkozott (pl. a X. osztályban 22 különféle fizetés volt).²

Ez a rendszertelenség az állások közötti hierarchiában és adminisztratív szempontból hátrányt jelentett, de társadalmi hatása nem volt jelentős. A nagy probléma, az akkor már tartahatatlanság állapot az idők folyamán abból adódott, hogy egyrészt a kulturális élet új igényeket termelt, másrészt a gazdasági élet fejlődésével a megélhetés alapfeltételeinek megszerzése nehezebbé vált, a pénz vásárlóereje csökkent, a termények és lakások megdrágultak.

■ Wekerle Sándor (1848–1921) pénzügyminiszter (1889–1895), az állami tisztviselők fizetéséről szóló törvényjavaslat előterjesztője (Magyar Nemzeti Múzeum, Történelmi Fényképtár)

Az állami tisztviselők ahhoz a művelt középosztályhoz tartoznak, amelynek kell hogy legyenek kulturális igényei. Legtöbbször a családjuk fenntartásáról is gondoskodniuk kell. Fontos, hogy a tisztviselő a foglalkozását valódi életpályának tekintse, ezért az állam el is tiltotta minden mellékfoglalkozástól.

* Katasztertörténeti kutatásaimat 2009–2012 között a Bolyai János Ösztöndíj támogatásával, 2013–2015 között az OTKA K 105 886 projekt keretében végeztem.

1 4. szám. Törvényjavaslat, az állami tisztviselők, altisztek és szolgák illetményeinek szabályozásáról. 14 melléklet. Indoklás. *Az 1892. évi február hó 18-ára hirdetett Országgyűlés Képviselőházának irományai (= KI)*. Bp., 1892. I:11–148.

2 Uo. 20–35. Az alábbiakban az indoklásból idézett részeket hivatkozom.

A tisztviselői állásból fakadóan vannak olyan, költséggel járó kötelezettségek, amelyektől mint magánember eltekinthetne. *„Alig fogja valaki tagadhatni, hogy a tisztviselők mai illetményei elégtelenek, s hogy nemcsak az előképzettségéből s a társadalmi állásból folyó legszerűsebb igényeket sem képesek kielégíteni, hanem sok esetben a megélhetést sem biztosítják.”*³

A problémák orvoslására ugyan általános mozgalom indult az egyes ágazatok és egyesületek kebelében, de azok a megélhetés biztosítására és nem a teljes rendszerező szabályozásra irányultak. A kormányzat szerint pedig ez utóbbira van szükség, egyrészt humanitárius okokból, másrészt azért, mert nincs utánpótlás az állami állásokra. *„A tisztviselők díjazásának kérdése nem ítéhető meg a kereslet és kínálat elvei szerint. Az anyagi gondok súlya alatt szenvedő állami alkalmazott munkája fogyatékos. Ha az állam megkívánja, amint vitális érdeke is, hogy megkívánja, hogy állandóan alkalmazott, befolyástól ment, alkalmazásukat életpályának tekintő, független egyének álljanak munkaképességek teljével s egész tevékenységükkel rendelkezésére, minden egyébtől eltekintve, kötelessége alkalmazottainak saját érdekében a megélhetés feltételeit nyújtani.”*⁴

A törvényhozás 1885-ben bevezette az alacsonyabb jövedelmű tisztviselők számára a drágasági pótlékot, a kormányzat pedig ugyanekkor vegyesbizottságot küldött ki azzal a feladattal, hogy az összes állami tisztviselő illetményének szabályozására, az aránytalanságok megszüntetésére és kiegyenlítésére részletes javaslatot dolgozzon ki. Ez a bizottság befejezte a működését, és a kormány a pénzügyminisztert bízta meg a törvényjavaslat elkészítésével és benyújtásával, amelynek ezúton tett eleget.

A fizetésrendezés szempontjai

Az indoklás szerint a fizetések abszolút mértékének felső határt szab, hogy az állami gondoskodás (fizetés, szolgálatképtelenség esetén

ellátás, hozzátartozókról gondoskodás) előnye miatt a tisztviselők alacsonyabb illetményt is elfogadnak; hogy a tisztviselő iránti társadalmi tisztelet csorbulna a túl magas fizetéssel; hogy az igények ne növekedjenek a vagyoni erőn túl; továbbá az állam pénzügyi helyzete sem teszi lehetővé egy bizonyos mértéken túl az emelést. Az illetmények viszonylagos mértékénél arra kell tekintettel lenni, hogy a többnyire fiatalok által elfoglalt kezdő állásokon ne legyenek túl magasak a fizetések, míg a családalapítással megnövekedő igények kielégíthetők legyenek. Ezért a kezdőfizetést szűkebben állapítják meg, de arra törekszenek, hogy *„igyekezzünk a jobb anyagi helyzetet létesíteni a későbbi években”*.⁵

A fizetések megállapításánál egyrészt az érdemesség és alkalmasság, másrészt az anciennitás, vagyis a szolgálati idő mértéke szolgál alapul. Az illetmény állandó fizetésből és a megélhetés viszonyaihoz igazított kiegészítésből áll, ezek közül csak az első szolgál alapul a majdani állami nyugdíjhoz, utóbbi pedig a munkavégzés helyszínétől függő eltérő életviszonyok (pl. a drágább nagyvárosi élet) figyelembevételével segíti az állami alkalmazottak megélhetését.

A törvény megalkotásakor ugyanakkor *„nemcsak az illetmények javítása, hanem az évek hosszú során át egyenetlenül fejlődött hierarchicus viszonyok rendezése, azoknak a rangosztályokkal való összhangba hozatala képezi a feladatot”*. Az összhang megteremtésénél és az arányosításnál nemcsak a fennálló helyzet rendezésére törekednek, hanem a közigazgatás küszöbönálló reformjára is tekintettel vannak az előterjesztők, hogy *„a törvényhatóságoknál és az azoknak alárendelt hatóságoknál és hivataloknál szervezendő állások minden nehézség nélkül a már államilag kezelt igazgatási ágazatokkal megfelelő arányba hozva legyenek az illetmények rendszerébe foglalhatók”*.⁶

A törvényjavaslat az állami tisztviselőket 11 rangosztályba sorolja, amelyből a legmagasabbakat (I–IV.), vagyis a kormány tagjait és a

3 Uo. 21.

4 Uo. 22.

5 Uo. 23.

6 Uo. 25.

legfontosabb állami vezetőket a törvényhozás, a többit pedig a kormány a pénzügyminiszter vagy az illető szakminiszter előterjesztésére alapítja meg. Megszüntetik a XII. rangosztályt, mert ha az abba tartozóknak a megélhetés legalacsonyabb szintjét biztosítanák is, illetményüket olyan összegben kellene kezdeni, hogy a felsőbb rangosztályokban még csekély emelkedéssel is túl nagy összegeket kellett volna megállapítani.

A magasabb rangosztályokban (V–VI.) 2-2, az alacsonyabbakban 3-3 fizetési fokozat lesz, előbbiben 200, utóbbiakban 100 forintnyi emelkedés van a fokozatok között. A rangosztály létszámát a fokozatok között arányosan, maradék esetén azt a felsőbb fokozatba sorolva kell szétosztani (pl. 10 fő esetén 4-3-3 fő). A korábbi jogcímeiket összevonva, az illetmény két részből áll: a későbbi nyugdíj alapjául szolgáló fizetésből és a megélhetés körülményei szerint eltérő lakpénzből.

A törvényjavaslat célkitűzése volt, hogy lehetőleg mindenki megtartsa jelenlegi rangosztályát, de ennek következetes alkalmazása az illetmények aránytalan emelkedését okozta volna, így egyes munkaköröket alacsonyabb rangosztályba, de az illetmény megmaradásával sorolták be. A törvényt 1892. július 1-jével kívánták hatályba léptetni.

Az állandó kataszter tisztviselőinek új besorolása

A törvényjavaslat melléklete szaktárcánként, szolgálati ágakra lebontva, valamennyi munkakört felsorolva tüntette fel az akkori állapot szerinti fizetéseket és egyéb járandóságokat, valamint a bevezetni tervezett módosulásokat. A javaslat szerint az állandó kataszternél egyes munkaköröket alacsonyabb rangosztályba soroltak, de alapvetően nem csökkent a tisztviselők fizetése. Az alábbi táblázaton nyomon

követhető a munkakörök rangosztálybeli visszavetése, széttagolása és összevonása, valamint az illetmények növekedésének mértéke.⁷

A kataszteri tisztviselők mozgalma

A teljes állami tisztviselői kar illetményére vonatkozó törvényjavaslat nagy visszhangot váltott ki az érintettek körében, akik helyzetük vélt vagy valós rosszabbodása miatt igyekeztek felhívni a törvényalkotók figyelmét a hátrányokra. A javaslat parlamenti vitájában 54 képviselő szólalt fel, és 280 különféle kérvényt nyújtottak be a különböző tisztviselők csoportjai. Ezek sorában találjuk a kataszteri felmérési tisztviselők magasabb rangosztályba sorolásuk érdekében készített kérvényét.⁸

A törvényjavaslat szövege még nem, csak híre volt ismert, amikor Dörre Henrik mérnök a *Kataszteri Közlöny* 1892. március 1-jén megjelenő első számában kétoldalas cikket szentelt a fizetésemelésnek.⁹ Sérelmezte, hogy míg más

■ Sártory Antal (1829–1896) osztálytanácsos, a Pénzügyminisztérium 16., majd 21. ügyosztályának (állandó kataszter) „előadója”, vagyis vezetője (1884–1895), az utolsó igazgató a kataszteri felmérésnél (Magyar Nemzeti Múzeum, Történelmi Képcsarnok)

7 Uo. 86–87.

8 A kérvények tételes jegyzékét az azokat tárgyaló pénzügyi bizottság jelentésének melléklete tartalmazza. Jegyzéke a képviselőház pénzügyi bizottsága által tárgyalta kérvényeknek, 4-ik melléklet a 288. számú irományhoz. *KI*, Bp., 1893. VIII:161–171. Tekintettel arra, hogy a felmérési tisztviselők kérvénye széles körben nem ismert, annak teljes szövegét e cikk végén közreadom. A szöveg átírásában a mai helyesírás és központozás szempontjait követtem.

9 DÖRRE HENRIK: A fizetés-emelésről. *Kataszteri Közlöny* (= *KK*), 1. (1892) 1:5–6.

Állandó kataszter						Javasolt állapot szerint (a jelenlegi szervezet)						Végző állapot szerint			
Munkakör	rang- osztály	fő	fizetés	fő	lakpénz	átalány	Munkakör	rang- osztály	fő	fizetés	fő	lakpénz	átalány	létszám	fizetés
Állandó kataszter Háromszögvári számnívó hivatal															
Háromszögölő mérnök	VIII	2	1400	12	300	200	Háromszögölő főmérnök	VIII	6	1400	6	500	100	2	1800
		4	1200											2	1600
		6	1000				Háromszögölő mérnök	XI	6	1000	6	400	100	2	1400
														2	1300
														2	1200
														2	1100
Háromszögölő segéd	IX	5	800	10	200	200	Háromszögölő segéd	X	5	900	10	350	100	4	1000
		5	600						5	800				3	900
														3	800
Hivatalsszolga		1	300	1	50		Hivatalsszolga		1	300	1	100		1	350
Részletes felmérés															
Központi felügyelő	VII	1	1800	1	400	200	Központi felügyelő	VII	1	2000	1	600		1	2200
Felmérési felügyelő	VIII	5	1600	1	300	550	Felmérési felügyelő	VIII	5	1600	1	500	500	4	1800
		6	1400	4	200	600			6	1400	5	350	500	4	1600
				6	200	400					5	250	500	3	1400
Főmérnök	IX	12	1200	2	200	500	Főmérnök	IX	15	1200	3	400	400	20	1300
Főmérnök k.vári kat. ig.		1	1200	1	200	450					6	280	400	19	1200
		+200		5	200	400					5	200	400	19	1100
Térképtármok (Zágráb)		1	1000	6	200	300					1	100	400		
Térképtármok (Budapest)		1	1200	1	300	600	Főmérnök		43	1100	4	400	400		
Mérnök		40	1000	1	200	500					22	280	400		
		3	960	3	200	500					14	200	400		
				30	150	550					14	200	400		
Térképtármok (vidék)				3	150	500					3	280			
Mérnök	IX	50	800	17	150	500	Mérnök	X	17	900	11	350	320	38	1000
		62	600	95	150	350			95	800	58	245	320	37	900
											43	175	320	37	800
Segédmérnök	X	38	500	5	200	350	Mérnöksegéd	XI	40	600	6	300	300	31	700
Mérnöksegéd				33	100	300			52	500	10	210	300	31	600
Térképtári segéd		52	500	1	200	220					24	150	300	31	500
		2	600	2	100	290					22	210	280		
				9	100	200					30	150	280		
				42	100										
Felmérési növendék		45	400	45		240	Felmérési növendék		45	400	45		240	45	400

állami tisztviselőket már tájékoztattak arról, mit várhatnak az új törvénytől, addig a többiekől eltérő fizetést kapó kataszteri személyzetet még nem. Nem tartotta megnyugtatónak a javaslat azon ígéretét, hogy senki nem kereshet kevesebbet, mint addig, mert „*még mindezzel jövedelmünk, mely a tisztességes megélhetést csak némileg is biztosítaná, nem emelkedik*”. Ha nem orvosolják az eddigi bajokat, akkor megmarad a hátrányuk a többi tisztviselőhöz képest, amely ellen már eddig is többször felszólaltak, 1874-ben, 1883-ban, legutóbb pedig 1889-ben. Javasolta, hogy forduljanak a testület főnökéhez – Sártory Antal osztálytanácsoshoz¹⁰ –, hogy ő járjon el az érdekükben.

A témához kapcsolódva Faragó Zsigmond (*1862)¹¹ szerkesztő a kataszteri tisztviselők egyik illetményrészéről, a munkaátalányról írt, amely túl nagy része volt a teljes fizetésnek; csak a ténylegesen munkában töltött időre járt, ezért nem mentek a tisztviselők szabadságra; és amely nem szolgált alapul az állami nyugdíjhoz. A munkaátalánynak túl sok volt a rendelkezése (nyári napidíj, áthelyezéskor bútorrongálási térítmény, lakbér, eszközök költségei). A szerkesztő bízott abban, hogy a munkaátalány hibáit a fizetésrendezéskor orvosolni fogják. Egy másik cikk az osztrák állami földmérés 1891 óta meglévő új rangsorozati rendszerét ismerteti, már csak azért is, „*mert a mi illetményeink kilátásba helyezett reformálása valószínűleg ezen mintára fog történni avval a természetszerű különbséggel, hogy minálunk a nyilvántartás általánosításáig a napidíjak más rendszer szerint lesznek megállapítva*”. A fizetések rendezésére vonatkozó törvényjavaslat benyújtásáról szóló hírt örömmel osztotta meg a közlőny az olvasókkal: „*Sokáig tartotta magát a hír, hogy a nagyszámú tárgyalni való egyéb törvényjavaslatok miatt a mi ügyünkre semmi szín alatt sem kerülhet ez idén a sor, úgyhogy már kezdtünk megbarátkozni a lemondás gondola-*

tával. Az új országgyűlés megnyitása azonban a mi reményeinknek is új rést nyitott, amennyiben illetékes helyről kinyilatkoztatták, hogy a fizetésemelésről szóló törvényjavaslatot nemcsak hogy fönntartják, hanem újra való benyújtása már meg is történt, mégpedig úgy, hogy annak tárgyalása a tavaszi ülés alatt elvégezhető legyen. Alapos reményünk van tehát arra, hogy a folyó évi július 1-ére várt fizetésjavítás most az egyszer nem fog csütörtököt mondani.”¹²

■ Faragó Zsigmond (1862–1937/39 k.) mérnök, a *Kataszteri Közlőny* alapító szerkesztője (magántulajdon)

Egy hónappal később Faragó Zsigmond szerkesztő még mindig csak közvetve, a *bécsi Zeitung für Landwirtschaft* magánértésülően alapuló közleményéből ismerte a törvényjavaslatot. Megnyugvással írta, hogy a rangviszaso-

10 Sártory Antaltól I. ZÁVOCZKI ADRIENN: Sártory Antal kézírata a magyarországi kataszteri felmérésről. *Catastrum*, 2. (2015) 1:25–26.

11 Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltár (= MNL OL), S 92 Az Országos Földmérési Intézet vegyes iratai (= S 92) No. 25/2. Régi szolgálati és minősítési táblázatok. 378. fol. Faragó Zsigmond portréját és egyes életrajzi adatait leszármazottai bocsátották rendelkezésemre, amelyet ezúton is köszönök.

12 F[ARAGÓ] [ZSIGMOND]: A munkaátalányról. *KK*, 1. (1892) 1:6–7. Vegyesek. Az osztrák kataszteri nyilvántartás. Uo. 7–8. A fizetésemelések kérdése. Uo. 8.

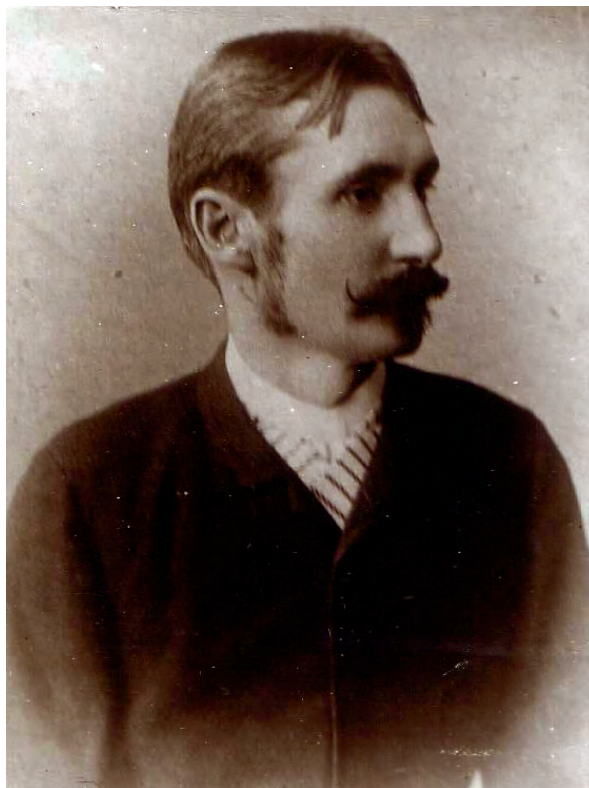
rolás után is megfelelő lesz a fizetés, és a lakpénzeket éppen a sérelmezett munkaátalány helyén rendezik majd. A lakpénzzel kapcsolatban három megoldást is elképzelhetőnek tartott.¹³

A következő szám (május 1.) a törvényjavaslat nyomán megindult tisztviselői mozgalmaknak szentelte a figyelmet. *„Szinte irigység fogott el bennünket, midőn láttuk, hogy más hivatalos körök mily példás közakarattal s mily imponálóan szálltak síkra érdekeik megvédésére argumentumokkal jól felfegyverzetten. Jól esett látnunk, hogy más testületeknél mily erőteljes szellem nyilatkozik, midőn közös cél forog kérdésben, s mily nemes buzgalmat fejtenek ki az összesség javának előmozdítása érdekében”*. A felmérési tisztviselők eddig csendben hallgattak, bár érezték, hogy szólniuk kell, mert a fizetésrendezés számukra nem éppen kedvező. A közlőny megjelenésekor már közkézen forog a képviselőházhoz benyújtott kérvény, amelyre azért volt szükség, mert *„a törvényjavaslat, úgy, amint tervezve van, részünkre majdnem általános degredálást helyez kilátásba”*. A felmérési tisztviselők sérelmei azok voltak, hogy az addigi rangosztályt elveszítik, a széles jog- és feladatkörrel bíró felügyelők szinte semmi fizetésemelésben nem részesülnek, továbbá egyes mérnökök illetménynövekedése jelentősen lelassul: *„Eszerint a 2. oszt. mérnökök ahelyett, hogy nyernének valamit, még megrövidítést szenvednének. A többinek is alig cseppen, de ezeknek még a cseppből sem jutna.”*¹⁴ A sérelmeket és a követelésektől mentes igényeket foglalta össze az a kérvény, amit a képviselőházhoz benyújtottak. A kiküldöttek már vissza is tértek Budapestről, benyomásaik alapján jó okuk van remélni, hogy kérésüknek eleget fognak tenni, tehát mind az előléptetés, mint a munkaátalány kérdését megfelelően orvosolják.

A kataszteri tisztviselők a kérvénnyel kapcsolatban nem lehettek egységes véleményen, ezt a fentiekben túl a szerző azzal is nyomatékosította, hogy cikkét úgy zárta: *„a történeti igazság kedvéért megjegyzem, hogy az ügy fontosságához és komolyságához képest itt-ott nem*

viseltettek kellő érdeklődéssel. Távól tőlünk mások viselt dolgainak elbírálásába bocsátkozni. Annyit azonban óhajtunk, hogy midőn közös cél előmozdítása forog szóban s eszmék megtestesülésére vállalkozunk, ne legyen széthúzás.”

Ugyanezen lapszám vegyes hírei között tudósítottak arról, hogy a fizetésrendezés érdekében megindult mozgalmából kifolyólag április 24-én küldöttség kereste fel a „vezérferfiakat”, hogy előszóval is előadja azokat az okokat, amelyeket az írott kérvényben is rögzítettek. Felkeresték azokat a személyeket, akiknek hatáskörüknel fogva módjuk van a kérdés eldöntésére befolyást gyakorolni. Mindenütt a legnagyobb jóindulattal fogadták a küldöttséget, amelyben az 1., 4., 6. és 7. felmérési felügyelőség és a 2. helyszínelő felügyelőség képviselői voltak. A többi felügyelőség nem küldött képviselőket, részint elvi ellentétek miatt, részint pedig azért, mert a mozgalomról későn

■ Vozáry Pál (1850–1918) kataszteri mérnök, a kérvény egyik aláírója, aki később időjárás megfigyeléseivel vált ismertté (MNL Bács-Kiskun Megyei Levéltára, A Katona család iratai)

13 F[ARAGÓ ZSIGMOND]: A fizetések és a lakpénz. *KK*, 1. (1892) 2:16–17.

14 SZÉKELY FERENC: A mi mozgalmunk. *KK*, 1. (1892) 3:21–22.

értésültek. „A küldöttség tagjai voltak: Dékány Imre, Németh Béla, Pillman József, Szimonisz Arnold, Wieland Gyula és Vozáry Pál. A küldöttség szónoka Pillman volt. A képviselőházhoz benyújtandó kérvény előterjesztésére Darányi Ignác képviselőt nyerték meg.”¹⁵

A *Kataszteri Közlöny* 4. számában (június 1.) a tisztviselők fi zetése melésével kapcsolatban arról a megnyugtató pénzügyminiszteri bejelentésről tudósított, amely szerint a kormányzat arra törekszik, hogy a felemelt illetmények július 1-jétől járjanak, még akkor is, ha addig a törvényjavaslatot nem tudják megtárgyalni.¹⁶ Ugyanekkor a bizottság a küldetés addigi eredményét rögzítő jegyzőkönyv kíséretében valamennyi felmérési felügyelőséghez eljuttatta a benyújtott kérvényt, amely „*alaposan és minden oldalról megvilágítja a felmérési személyzet sanyarú helyzetét és meggyőző érvekkel támogatja jogos kéréseinket. A csekély érdeklődéssel kísért mozgalom tehát mondhatni várakozáson felül sikerült, s ha a kért javításoknak csak egy kis töredéke éri is el a megvalósulást, akkor is örök hálára kötelezte a felmérési személyzetet az a néhány lelkesült kolléga, akik fáradságot és időt nem kímélve, a lehangoló indolencia dacára is olyan kitartóan és buzgalommal jártak el megbízatásukban. Az egész felmérési személyzet hangját tolmácsoljuk, amikor forró köszönetet mondunk nekik derék eljárásukért. Adja az ég, hogy küldetésüknek meglegyen az egy szívvel-lélekkel óhajtott eredménye: a felmérési személyzet sorának javulása.*”¹⁷

Mivel a törvény elfogadása elhúzódott, ezért a magasabb fizetéseket ideiglenes pótlékként folyósították a tisztviselőknek, amely augusztus 1-jén ténnyé vált. „*A régen táplált, hol*

szított, hol lohasztott remények megvalósulást nyertek — néhol várakozáson alul, néhol azonban azon felül is. A felmérési hivatalnokok pótlékei körülbelül megfelelnek a törvényjavaslat rendelkezéseinek, s tekintettel a nagyon is különböző állomáshelyekre, még egy és ugyanazon rangosztályban is különfélék.”¹⁸

A küldöttség

A kérvényt aláíró hat tapasztalt kataszteri mérnök életútja az alapvető adattárak alapján röviden a következő:¹⁹

Vozáry Pál (Rimaszombat, 1850. nov. 21.–Budapest, 1918. jún. 22.) felmérési növendék (1873), mérnöksegéd (1877, 5. ff.), mérnök (1884, 8., 6. ff.; 2. hff.), főmérnök (1897, 10., 12., 15., 9. ff.), 1907-től az időjósítás terén elért sikereire tekintettel a Földművelésügyi Minisztériumba (FM) került próbaszolgálatra, majd az agrártárca gazdasági műszaki hivatalában kataszteri felügyelő (1909), 1916-ban nyugállományba vonult.²⁰

Dékány Imre (Kecskemét, 1858. nov. 29.–?) díjnok (1880), felmérési növendék (1881), segédmérnök (1883, 1. ff.), mérnök (1890, 1., 7., 3. ff.), főmérnök (1901, KiK, 18. ff.), felügyelőségi vezető (1911, 17. ff.), felmérési felügyelő (1916, 15. ff.), 1918-ban még aktív.

Szimonisz Arnold (Szepesbela, 1845. márc. 21.–1917 után) mérnöksegéd (1872, 2., 3. ff.), segédmérnök (1879, 1., 6. ff.), mérnök (1882), főmérnök (1894), felmérési felügyelő (1896, 8. ff.), 1901 októberében nyugdíjba vonult, 1904-től az FM gazdasági tudósítója.

Németh Béla (?–?) felmérési növendék (1879, 7. ff.), segédmérnök (1884, 7. ff.), mérnök (1888, 3. hff., 4. ff.).

15 Vegyesek. A felmérési személyzetnek... KK, 1. (1892) 3:28.

16 Vegyesek. A tisztviselők fizetésének emeléséről. KK, 1. (1892) 4:36.

17 Uo.

18 Az állami tisztviselők helyzetének javítása. KK, 1. (1892) 6:53.; A tisztviselők fizetésének ... KK, 1. (1892) 7:61.

19 Az adatokat a *Magyarország tiszti cím- és névtára*, a *Kataszteri Közlöny*, a *Budapesti Közlöny*, a *Budapesti Hírlap*, az *Állami Zárszámadás* kötetei tartalmazzák, valamint az OTKA K 105 886 projekt keretében feltárt és közreadott adatsorok (l. a www.catastrum.hu oldalon a projekt eredményei között). Az alkalmazott rövidítések feloldása: ff. = felmérési felügyelőség, hff. = helyszínelési felmérési felügyelőség; KIK = Kataszteri Igazgatóság Kolozsvár; BpT = Budapesti Térképtár. Dékány Imréről, Pillmann Józsefről, Szimonisz Arnoldról, Vozáry Pálról és Kanizsai Gyuláról l. még MNL OL, S 92 No. 25/2. 154. fol., No. 25/6. 114. fol., No. 25/7. 334. fol., No. 25/8. 268. fol., No. 25/4. 183. fol.

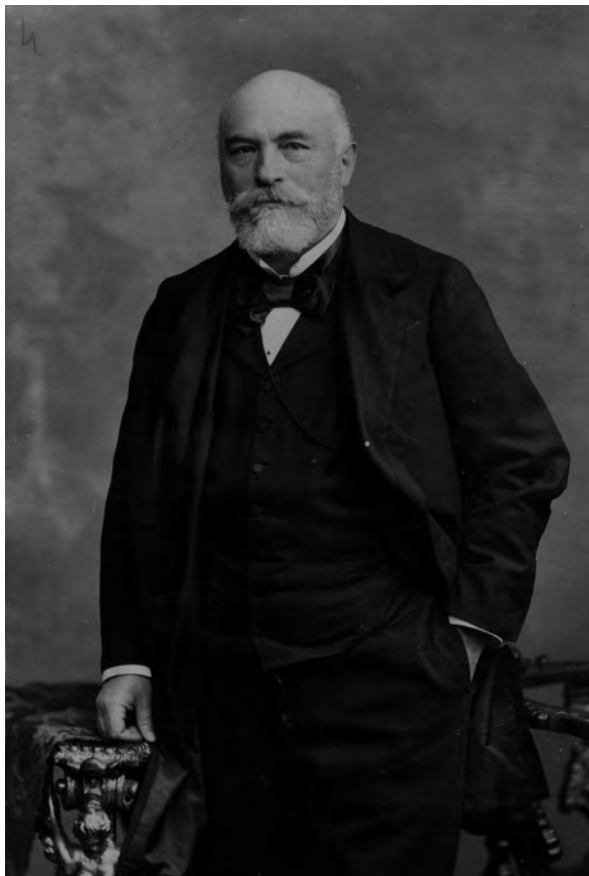
20 Családjára l. *Katona József visszaemlékezése*. Szerk., jegyz., bev. tan.: MAGOS GERGELY. Bp., 2015.

Kanizsai (Wieland, Villant) Gyula Fülöp (Nagykanizsa, 1861. április 17.–Budapest, 1908. május 6.) díjnok (1881), felmérési növendék (1883, 5., 3. ff.), mérnöksegéd (1886, 3. ff.), mérnök (1892, 1. hff., 9., 1. ff.), főmérnök (1903, 9. ff., BpT).

Pillmann József (Kisbodolló, 1848. aug. 20.–?) felmérési növendék (1872, 2. ff.), mérnöksegéd (1879, 7. ff.), segédmérnök, mérnök (1882, 2., 8., 7., 3., 5. ff.), főmérnök (1896, 5., 8a, 6. ff., KIK, 22. ff.), 1913-ig bizonyosan aktív.

Darányi Ignác a törvényjavaslatról

A kataszteri tisztviselők Darányi Ignác képviselőt nyerték meg arra, hogy kérvényüket a képviselőház elé terjessze. Darányi egyetlen alkalommal, 1893. február 8-án szólalt meg a kérdésben, és alapvetően támogatta a törvényt. Megjegyezte ugyanakkor: *„Én, t. ház, nem vagyok amellet, hogy Magyarországon a rangkórságot törvényhozással is előmozdítsuk, és hogy újabb különbségeket teremtsünk az emberek között; ezt az irányt részemről inkább hátráltatni, mint előmozdítani kívánom. És ezért örülni fogok, ha valami más kifejezés találta erre, p. o. akár díjosztály, akár fizetési osztály, ami egyebet nem fejez ki, mint a létező fizetési különbségeket, mert hiszen azokat eltörölni nem lehet; oly törvényjavaslatot, azt hiszem, senki sem akar, amely szerint mindenkinek egyforma fizetése legyen. Valami megjelölést kívánok tehát én is erre, és szükségesnek tartom, hogy a fizetési osztályok megkülönböztessenek, de a rangbéli megkülönböztetést aztán, megvallo, szükségesnek nem tartom. (Élénk helyeslés jobb felől.)”* A képviselő a tanítókról és a vasúti dolgozókról megemlékezett, a kataszteri tisztviselőkről azonban nem.²¹ Megjegyzendő ugyanakkor, hogy a végül szentesített törvényben nem rangosztály, hanem fizetési osztály szerepel, tehát javaslatát figyelembe vették.

■ Darányi Ignác (1849–1927), országgyűlési képviselő volt a kataszteri tisztviselők kérvényének benyújtója, de a plenáris ülésen hozzászólásában nem említette a panaszukat (Magyar Nemzeti Múzeum, Történeti Fényképtár)

Csalódott kataszteri tisztviselők

Szell Kálmán bizottsági elnök és Lukács László bizottsági előadó a pénzügyi bizottság jelentését 1893. január 9-én, pótjelentését január 25-én terjesztette be az országgyűlésnek.²² A törvényjavaslat módosított szövege a kataszteri felmérés tisztviselői esetében csak a lakpénzek árnyaltabb felosztását tartalmazta, vagyis kérésüket semmilyen módon nem fogadták el. A törvényt 1893. március 22-én szentesítette az uralkodó, és azt március 24-én hirdették ki.²³

21 154. országos ülés. 1893. évi február hó 8-án, szerdán. *Az 1892. évi február hó 18-ára hirdetett Országgyűlés Képviselőházának naplója (= KN)*. Bp., 1893. VIII:374–377.

22 288. szám, A pénzügyi bizottság jelentése, „az állami tisztviselők, altisztek és szolgák illetményeinek szabályozásáról, és a megyei törvényhatóságok állami javadalmazásának felemeléséről” szóló törvényjavaslat tárgyában. *KI*, Bp., 1893. VIII:1–175.

23 324. szám, 1893. évi IV. törvénycikk, az állami tisztviselők, altisztek és szolgák illetményeinek szabályozásáról, és a megyei törvényhatóságok állami javadalmazásának felemeléséről. *KI*, Bp., 1893. IX:249–271.

tésjavítás rangosztályunk elvesztését vonja maga után. Eddigélé ki voltunk zárva a rangosztállyal járó napidíj élvezetéből, most pedig évtizedeken át viselt és kiérdemelt rangosztályunk lesülyesztése vétetett tervbe, hogy az ahhoz mért fizetéshez ne juthassunk.

Ennek a meg nem érdemelt visszaesésnek elhárítása végett vagyunk kénytelenek feljajdulni és anyagilag károsító, mint önérzetben lesújtó ügyünkkel a mélyen tisztelt Képviselőházhoz fordulni.

Anyagilag és önérzetben vagyunk lesújtva, mivel amíg a méltányosság természetszerűleg azt hozná magával, hogy a bár más munkakörben szolgáló, de egymásának megfelelő képzettséggel bíró s egyaránt fontos szolgálatokat teljesítő tisztviselők egyenlő méltányosságra tarthatnának számot: addig azt tapasztaljuk, hogy mi mindenben és minden alkalommal megrövidítést szenvedünk, pedig más hivatalokhoz viszonyítva egész különleges állást foglalunk el.

A mi állásunknak minősítéshez kötött föltétele szerint mérnök-növendékekül csak műegyetemet végzettek alkalmazhatók, vagy kivételesen főreáliskolai tanfolyam és érettségi vizsgálat alapján mint díjnokok vétetnek fel, kik legalábbis 10 éven át elméletileg és gyakorlatilag képeztetnek, míg mérnökökké léphetnek elő.

Hazánknak minden tekintetben pontos s nemcsak az ország határán belül, hanem a külföld által is elismert s a modern műszaki igényeknek teljesen megfelelő részletes felmérését eszközölve szolgáltatjuk a földadó kivetéséhez szükséges területi adatokat, végezzük a hiteltelekkönyv átalakításának műszaki teendőit, közreműködünk az erdőrendezés, víz- és folyószabályozások, vasúti előmunkálatok földmérési teendőiben, s több hasonló irányban igénybe vett működésünk alapján a legbecsesebb adatokat nyújtjuk a térképészet, hadászat, statisztika s az ide vonatkozó tudományok részére.

Ezen munkálatok előállításához többoldalú képesség, szellemi és testi erő s mindezek mellett roppant kitartás és önmegtartózkodás szükséges. Úgy, hogy nem ismerünk sem állami, sem magántestületet, mely oly nehéz és fáradságos szolgálatot végezne mint mi, kik nyáron kora

reggeltől késő estig 8-16 órát dolgozva, az idő viszontagságainak kitéve, folyvást kint a szabadban kitartó szorgalommal működünk, télen át pedig a munkafeladathoz mérten 6-8 órai munkát végezzük.

Annak bizonyítására, hogy mérnöki hivatásunk magaslatán állunk, bátran hivatkozhatunk a műszaki műveletekben jártas szakférfiak és hivatalok elismerésére, nevezetesen: a kultúrmérnökség, vízszabályozás, vasútépítés, az úrbéri rendezéssel foglalkozó műszaki közegek nyilatkozataira. Egyáltalában pontos felvételeink minden oldalról kitüntető méltatásban részesülnek.

Tehát minden túlzás nélkül elmondhatjuk, hogy nincs a magyar államnak oly hivatalos testülete, mely annyi szellemi és fizikai munkával és annyi fáradsággal volna összekötve, mint a miénk.

És mi dolgozunk tovább is; testi és szellemi erőnk megfeszítésével szolgáljuk az ügyet, melyhez sorsunkat kötöttük; de legyen, adasék meg az az egyetlen tudatunk, hogy legalább a legilletékesebb helyen is érdem szerinti elismeréssel találkozunk.

Legyen kegyes a mélyen tisztelt Képviselőház magas figyelmére méltatni továbbá azon körülményt, hogy a nagy felelősséggel járó munkálkodás közben a mi életünk folytonos vándorlás, tűzhelyet, állandóságot nem ismerő tévelygés, úgy, hogy szinte hontalanok vagyunk saját hazánkban; nem részesülünk a társadalmi élet előnyeiben, ki vagyunk téve a hely, idő, nyelv és közéleti viszonyok folyton való változásának; évről évre pusztákon, falvakon, havason hanyattatva, a legszigorúbb, sokszor még a legkezedetlegesebb megélhetési viszonyokat sem találjuk fel. Ha gyermekeinket taníttatni kívánjuk – pedig ezt kötelességünknek ismerjük – vagy azokat kell idegenek gondjaira bízni, vagy pedig férj és nő, apa és gyermekek egymástól elszakadva kell hogy legyenek, ami egyéb kellemetlenségek mellett rendkívüli költségekkel s kettős háztartással van egybekötve.

Hivatkoznunk kell továbbá a mi hivatalunkban gyakran előforduló s kártérítéssel nem járó hivatalos költözködésekre s különösen, hogy szorosan előírt 5-600 forintba kerülő hivatalos műszereinket, rajzeszközeinket, sőt az összes

irodai szükségleteket is szerény javadalmazásunkból kell fedeznünk, ami más államhivataloknál nem fordul elő. E kiadásokra továbbá – napidíjkárpótlás fejében – a hat nyári hónapra az évente legalább kétszer, de sőt többször is előforduló költözködésre, bútorrongálásra a törvényjavaslat az eddiginél csekélyebb munkálatányt tüntet fel és pedig: a felügyelőknek 500, a főmérnököknek 400, a mérnököknek 320, a mérnöksegédeknek 300 és 280, míg a mérnöknövendékeknek 240 forintot.

Ezen átalány még a nyári működésre eső fél napidíjaknak sem felel meg, nemhogy mindazon szükségletek kielégítésére fedezetet nyújtana, melyekre szánva van. De még e munkaátalányt sem élvezhetjük állandóan, mivel hosszabb betegség, de még egy napi szabadságolás alkalmával is egészen levonatik, bár az említett szükségletek állandó jelleggel bírnak.

Azt sem hallgathatjuk el mélyen tisztelt Képviselőház, hogy a mi hivatalunkban az előléptetési viszonyok szerfelett kedvezőtlenek. Nálunk a részletes felmérésnél 300 tisztviselő közül csak kettő érheti el a VII., tizenegy a VIII. rangosztályt és így 287 tisztviselő a IX. rangosztályon felül nem is juthat. Ha pedig a szóban forgó törvényjavaslat változatlanul életbe lépne: 112 oly mérnök, ki jelenleg a IX. rangosztályban van, a X. rangosztályba ha nem is helyeztetik személyére tényleg vissza, de annak járandóságait nem élvezi s egyáltalában kétséges, hogy e régen kiérdemelt rangosztály járandóságait a visszahelyezettek legnagyobb része 40 évi szolgálaton belül visszanyerheti-e még?

Egyéb indokainkat mellőzvé, hódolatul kérjük a mélyen tisztelt Képviselőházat: kegyeskedjék a törvényjavaslatot oda módosítani, hogy a VIII. rangosztályba sorozott tizenegy felügyelő, mint olyan hivatalos ügyés határrkörrel, valamint felügyeleti, vezetési és rendelkezési széles jogkörrel bírók a más hivatalfőnökökhez hasonlóan a VII. rangosztályba; az 58 főmérnök a VIII-dikba; a 112 mérnök a IX-dikbe; a 92 mérnöksegéd a X-dikbe és a 45 mérnöknövendék a XI. rangosztályba soroztassék és pedig a kérdéses díjosztályoknak megfelelő fizetéssel, lakbérille-

téssel, valamint a törvényjavaslatban jelzett munkaátalánnyal.

Ha pedig ez az alázatos kérésünk egyáltalán nem található kegyes meghallgatásra – mi fájó csalódásként hatna reánk –, akkor alázatos tisztelettel kérjük a törvényjavaslatba foglalt állásoknak a mostani rendezésnél azonnal leendő betöltését és az eddigelé élvezett munkaátalányunk a törvényjavaslatban kitüntetett lakbéren felüli meghagyását, mely a felügyelőknél 600, főmérnökök és mérnököknél 530, mérnöksegédnél 300 és növendéknél 240 frtot tesz ki.

Mélyen tisztelt Képviselőház!

Hódoló tisztelettel előterjesztett kérésünkben s indokolásainkban a lehetőség határain belül maradvánk csak azon igényekre szorítkoztunk, melyekre múltunk és jövőnk jogosít, hivatalos és társadalmi állásunk önértékes felfogása, hazafias és családi kötelességünknek hű gondozására készletnek.

Az állam saját erejének, fejlődési képességének, jövője biztosításának érdekében cselekszik, midőn intelligens polgárainak számot tevő tagjait a nélkülözéstől, a megélhetés aggodalmaitól megmenti s némi jólét forrásait nyitja meg szellemi munkásai és hű polgárai előtt.

Mi mindeddig az államnak úgyszólván mostohagyermekai voltunk, bár nagy önmegtagadással viseltük az étellel és hivatalunkkal járó terheket, s most, hogy a viszonyok kedvezőbb alakulására nyílik kilátás, fontos munkálkodásunk fejében legyen szabad a régen várt, de fájdalommal mindeddig nélkülözött érdem szerinti megbecsülésre számot tartanunk.

Magunkat és alázatos kérésünket kegyes figyelmébe ajánlottan vagyunk a mélyen tisztelt Képviselőháznak Budapest, 1892. április 25-én legalázatosabb szolgálói, az állandó kataszteri részletes felmérés tisztviselői.

Vozáry Pál kir. mérnök
 Dékány Imre kir. mérnök
 Szimonisz Arnold kir. mérnök
 Németh Béla kir. mérnök
 Wieland Gyula kir. mérnök
 Pillmann József kir. mérnök

491. k. 1892. április 26. -
15
570-46-5
892

A magyar Országgyűlés

mélyen tisztelt

Képviselőházához

Budapestten

**legáltalatosabb kérvénye az állandó
kataszteri felmérés tisztviselőinek**

hogy az állami tisztviselők fizetési-
nek rendezése és javítása kapcsán
méliános érdekek legys figyelembe
véteessék.

Handwritten signature and text

Mélyen tisztelt Képviselőház!

Üszinte örömmel fogott el bennünket, a kir. kataszteri felmérés tisztviselői, mikor tudomásunkra jutott, hogy az állami tisztviselők fizetésének rendezéséről és javításáról szóló törvényjavaslat a magas Törvényhozás napirendjére került: mine annál figyelemre méltó esettel meg tudnunk, hogy — ha annak bennünket érdeklő részei és előirányzatai valának törvényre — dijazsunk s ezzel anyagi helyzetünk a mostaninál is még kedvezőbbé lesz.

A törvényjavaslatnak az előirányzott módon törvénygyé váltása esetén még nem érdemel birtokosok süláma bennünket, mert hivatalunk kebelében azon tisztviselők, kik már 20 - 30 éven felül szolgálnak, — minthogy az eddig 200 forint fizetési fokozatot a törvényjavaslat 100 forintra kevesebbi, — még vesztelnek azon javradalmazásból, mely a kor lejáraton átlózó körvelelményvel és a mindig emelkedő drágasággal szemben már most is elégtelen.

De nemcsak saját, hanem szinte lehetetlennek látszó a törvényjavaslatnak reánk vonatkozó czelata, mivel a kataszteri felmérés személyzetének 7/8 részére rang- vagyis díjazs- osztály alacsonyabb helyzetű kifizetése. Ugyanis: eddig a kataszteri főnökök és a három osztályba sorozott mérnökök a IX. rangosztályban voltak, a javaslat szerint pedig a főnökök a IX.-dikben hagyhatnak ugyan, de a mérnökök a X.-dikbe helyeztetének; minek következtében a mérnököknek a X-ből a XI.-dikbe, a felmérési nyrendidek, kik eddig a XII. díjazsosztályba tartoztak, minthogy a javaslat csak tizenegy rangosztályt komletemlál, teljesben díjazsosztályon kívüli maradvának a mérzaki díjazsokkival együtt, kik pedig a felmérésnél a más hivatalokban alkalmazott egyenlőreok helyét foglalják el.

Nem hanyatlantok tehát szemelt azon szomorú kiállítás előtt, midőn a házasan várt fizetésjavítás rangosztályunk élvezését vonja maga után. Eddigigél ki voltunk zárva a rangosztálytal járó napdij élvezésből, most pedig évről-évre az újabb és kiérdemelt rangosztályunk leányvételére vételelt kerbe, hogy az ahhoz mért fizetéshez ne juthassunk.

Ernek a még nem érdemelt visszaszássnak elhártása végett vagyunk kérvényelnek felajánlani és annyireg károsító mint önterzelen leajtkó ügyünkkel a mélyen tisztelt Képviselőházhoz fordulni.

Anyireg és önterzelen végünk leajtkó, mivel a míg a mellátrosság törmenészetesen az el hozni magával, hogy a bar más munkakörben szolgált, de egyrának megelégedő képzettséggel bíró a egyrától fontos szolgálatokat teljesítő tisztviselők egyrét mellátrosságra tartthatának számon: addig azt tapasztaljuk, hogy mi mindenkben és minden alkalommal megnyitást szenvedtünk, pedig más hivatalokhoz viszonyítva, egész különleges állást foglaltunk el.

A mi állásunkat minofisálához képesti állattele szerint mérnök-nyrendidekkel csak mlyegvelemet végzetek alkalmazhatók, vagy kivételesen főrelelőkkel tanfolyam és relesági vizsgálat alapján mint díjazsok vétetnek fel, kik legább is 10 éven át emelédeleg és egykoránting képeztetnek, míg mérnökökkel lépnek elő.

ORSZÁGOS LEVÉLTÁR
K. cs. 46.

A felmérési tisztviselők magasabb rangosztályba sorolásról szóló kérvénye (1892)